

УДК 811.162.1'243'36

Лариса Колодіна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТРУДНОЩІ ЗАСВОЄННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ ІМЕННИКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Стаття присвячена вивченню реалізації категорії роду іменників в польській мові, а саме аналізу спільних рис, що зумовлені спільнослов'янським походженням, та вивченню низки граматичних відмінностей, які стають причиною помилок і ускладнюють засвоєння польської мови як іноземної. Наведені та описані основні критерії розподілу за родами іменників польської мови, прокоментовані відмінності реалізації категорії роду в українському-польському зіставленні та найбільш поширені помилки, зумовлені невідповідністю реалізації граматичної категорії роду іменників в українській та польській мовах.

Ключові слова: польська мова як іноземна, граматична категорія роду іменників, чоловічий рід, жіночий рід, середній рід, чоловічо-особовий рід, нечоловічо-особовий рід.

Літ. 5.

Лариса Колодіна, кандидат филологических наук, доцент кафедры романо-германских языков и перевода
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

ТРУДНОСТИ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКОЙ КАТЕГОРИИ РОДА ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Статья посвящена изучению реализации категории рода имен существительных в польском языке, а именно анализу общих черт, которые обусловлены общеславянским происхождением, и изучению ряда грамматических различий, которые становятся причиной ошибок и затрудняют усвоение польского языка как иностранного. Приведены и описаны основные критерии распределения за родами имен существительных польского языка, прокомментированы различия в реализации категории рода в украинско-польском сопоставлении и наиболее распространенные ошибки, обусловленные несоответствием реализации грамматической категории рода имен существительных в украинском и польском языках.

Ключевые слова: польский язык как иностранный, грамматическая категория рода имен существительных, мужской род, женский род, средний род, личностно-мужской род, личностно-немужской род.

Larysa Kolodina, Ph.D. (Philology), Associate Professor of the Romance and
Germanic Languages and Translation Department
National University of the of Bioresources and Natural Resources of Ukraine, Kyiv

THE DIFFICULTIES OF MASTERING OF THE GRAMMATICAL CATEGORY OF GENDER OF NOUNS DURING THE STUDYING POLISH LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE

This article is devoted to the studying of implementation of the category of gender of nouns of the Polish language, namely, the analysis of the common features which are caused by the Common Slavonic origin. The author presents the studying of the series of grammatical differences that cause the errors and make the assimilation of Polish as a foreign language more complicated. The article deals with the main criteria of the distribution of nouns according to the category of gender of nouns of Polish language. The author comments the differences of implementation of category of gender in the Ukrainian-Polish comparison and the common mistakes caused by the inconsistency of implementation of grammatical category of gender of nouns in the Ukrainian and Polish languages.

Keywords: Polish as the foreign language, the grammatical category of gender of nouns, masculine, feminine, neuter, the personal-masculine gender, the non personal-masculine gender.

Постановка проблеми. У різних мовах категорія роду виражається по-різному. Наприклад, у французькій, італійській та іспанській мовах усі іменники поділяються на два роди: чоловічий і жіночий. Дещо інший розподіл істот і неістот існує у шведській та датській мовах, а саме: вони виокремлюють “реальний” (чоловічо-жіночий рід) і середній. В угорській і фінській мовах взагалі немає категорії роду. У польській мові, так само

як в українській і російській, усі іменники поділяються на три граматичні роди: чоловічий (męski), жіночий (żeński) і середній (pijaki). Але такий поділ є досить умовним і рідко тотожний природному (реальному) роду об’єкта. Граматичний рід у польській мові – це насамперед синтаксична категорія, основна функція якої – створювати зв’язок між окремими членами речення, а не вказувати на якісь конкретні риси предмета (наприклад, стать). Категорія роду у

ТРУДНОЩІ ЗАСВОЄННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ ІМЕННИКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

польській мові диференціює слова або форми слів за певними ознаками і охоплює усі іменні частини мови (іменники, прикметники, займенники, числівники), а також дієприкметники та дієслова минулого часу та умовного способу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на спорідненість української і польської мови, відмінності у граматичному вираженні роду є очевидні. Серед сучасних польських мовознавців немає одностайності у визначенні кількості граматичних родів, оскільки традиційний шкільний розподіл на три роди видається науковцям далеким від досконалості. Так, Томаш Стефаньчик бере за основу розподілу іменників на роди фонетичний і морфологічний показники. Залежно від закінчення у називному відмінку однини в межах кожного із трьох родів він виділяє декілька груп [5]. Найбільш поширеною є класифікація Вігольда Маньчака, який застосувавши для поділу синтаксичний критерій, виділяє п'ять граматичних родів: жіночий, середній і три чоловічих [3]. Наповненість жіночого і середнього – традиційна, а з чоловічого виділяються чоловічо-особовий (*rodzaj męskoosobowy*), чоловічо-тваринний (*rodzaj męskozwotny*) та чоловічо-речовий (*rodzaj męskoniezwotny*). Академічне польське мовознавство пропонує розподіл за родами залежно від категорії числа, а саме: в однині іменники традиційно розподіляються за трьома родами (чоловічий, жіночий, середній), а у формі множини виділяють два роди: чоловічо-особовий (*męskoosobowy*) і нечоловічо-особовий (*niemęskoosobowy*). Відсутність подібного розподілу в українській граматиці і стає причиною труднощів для студентів, що вивчають польську мову як іноземну.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні немає однозначного пояснення основних особливостей реалізації категорії роду іменників у польській мові, тому залишається низка труднощів, що зумовлена одночасно подібністю розподілу за родами іменників у польській та українській мовах та відмінністю, яка стає причиною труднощів та помилок при узгодженні іменників з прикметниками, займенниками та числівниками. Студенти, які вивчають польську мову як іноземну, інтуїтивно співвідносять подібні за звучанням іменники з українськими відповідниками, що часто стає помилкою.

Мета статті. Головною метою роботи є вивчення особливостей та граматичних критеріїв розподілу за родами іменників польської мови для усунення труднощів у їх засвоєнні студентами, що вивчають польську мову як іноземну. Для

досягнення окресленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1) проаналізувати існуючий розподіл іменників польської мови за родами;

2) описати відмінності реалізації категорії роду в українському-польському зіставленні;

3) прокоментувати найбільш поширені помилки, зумовлені невідповідністю реалізації граматичної категорії роду іменників в українській та польській мовах;

4) окреслити шляхи подолання труднощів при вивченні категорії роду іменників польської мови.

Предметом дослідження є реалізація граматичної категорії роду іменників у польській мові та труднощі, які при цьому виникають. Матеріалом для дослідження стали різні види письмових робіт студентів, які вивчають польську мову як іноземну. Відібрано найтиповіші помилки використання категорії роду іменників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На перший погляд визначити рід іменника в польській мові нескладно. Необхідно поставити іменник у початкову форму (називний відмінок однини) і звернути увагу на закінчення. Так, у формі однини до чоловічого роду зараховуються іменники, що мають нульове закінчення (*dom, ogród, telefon, koń, ból, medal*) і тверду або м'яку основу. Крім них, семантико-стилістично до чоловічого роду належать іменники із закінченням – *a*, які позначають чоловічі професії, види діяльності (*mężczyzna, tata, dentysta, kierowca, poeta, ekonomista itd.*). Проте візуально і інтуїтивно закінчення *-a* ми сприймаємо маркером жіночого роду (*siostra, córka, mama, kobieta*). Якщо не надати належної уваги такій особливості, то може виникнути низка помилок при узгодженні іменників з прикметниками та займенниками, напр., *nowa dentysta, znana poeta, ta kierowca* замість нормативних *nowy dentysta, znany poeta, ten kierowca*. Таким чином, граматично такі іменники приналежні до жіночого роду, про що свідчить їх відмінкова парадигма, але узгоджені з ними залежні слова залишаються у формі чоловічого роду.

У формі однини до жіночого роду відносяться не тільки іменники, що закінчуються на *-a*. Зумовлює певну плутанину і наявність нульових закінчень (*dłoń, noc, broń, mysz, rzecz*) типових до чоловічого роду. Таке чоловічо-жіноче родове розмежування слід запам'ятати або контролювати в лексикографічних джерелах і ні в якому разі не співвідносити з українськими або російськими лексемами, що можуть звучати подібно, проте належати до інших родів. Наведемо типові помилки студентів: *model ekonomiczna* замість *model ekonomiczny*, *ciekawa problema* замість

ТРУДНОЩІ ЗАСВОЄННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ ІМЕННИКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

ciekawy problem, zielona ptaszka замість *zielony ptaszek*, тобто наведені іменники належать до чоловічого роду; *biały gęś* замість *biała gęś*, *analiz finansowy* замість *analiza finansowa*, тобто обидва іменники на відміну від української мови в польській належать до жіночого роду. Крім описаних закінчень іменники жіночого роду у польській мові можуть закінчуватись на **-i**, проте всупереч мовній інтуїції україномовних студентів, подібні лексеми належать до однини, а не до множини, напр., *pani, gospodyni, sprzedawczyni* itd.

До середнього роду в польській мові зараховуються іменники, які мають закінчення **-o, -e, -ę, -um**, напр., *okno, drzewo, zdanie, czytanie, imię, ciele, liceum, centrum* itd. Іменники із закінченням **-um** – найчастіше грецького або латинського походження мають свою особливість, а саме: вони не відмінюються за відмінками у формі однини. Ця граматична закономірність також порушується при творенні словосполучень, напр., *forum książkowy* замість *forum książkowe*, *zakazana terytoria* замість *zakazane terytorium*, *ryby w akwariumie* замість *ryby w akwarium*.

Наступна причина, яка зумовлює низку граматичних помилок при вживанні іменників у польській мові, це перерозподіл функціональної опозиції чоловічих родів у множині, що проявляється в називному та знахідному відмінках множини. В усіх польських іменниках жіночого (напр., *komórki, córki, lampy*) та середнього родів (напр., *okna, niemowlęta, morza*), а також в іменниках нечоловічо-особових родів, а саме: чоловічо-тваринних (напр., *konie, słonie, koty*) та чоловічо-речових (напр., *zeszyty, owoce, ołówki*) форма знахідного відмінка множини збігається з формою називного. Іменники чоловічо-особового роду мають у знахідному відмінку множини таку форму, як у родовому (напр., *ci studenci – tych studentów, sławni aktorzy – sławnych aktorów*). В українській мові форма знахідного відмінка назв неістот у всіх родах збігається з формою називного (напр., бачу (кого? що?) *зошити, землі, вікна*), а форма знахідного відмінка назв істот – з формою родового (напр., не бачу (кого? чого?) *сестер, ластівок, братів*). Для студентів, що вивчають польську мову як іноземну, знахідний відмінок множини стає синкретичним з родовим множини для іменників усіх родів, що означають істот. Це явище вже описувалось в науковій літературі [1 – 5], а на сьогоднішній день ще більше поширюється через популярність вивчення польської мови серед українців та постійні мовленнєві контакти.

На відміну від української мови, у польській існує додаткове значення категорії роду – так

званий чоловічо-особовий рід. Польські іменники цього роду у формі множини можуть мати особливі морфонологічно-словозмінні формальні показники, а також вони по-особливому узгоджуються з прикметниками (та всіма словами прикметникового характеру), кількісними числівниками та дієсловами. Характерне для польської мови значення роду властиве всій системі польської іменної словозміни, зокрема у множинних формах. Тому, україномовні студенти, що спілкуються польською мовою, повинні, вживаючи множинні граматичні форми всіх частин мови, водночас “перемкнутися” на іншу, відмінну від звичної для них категоризацію дійсності: всі об’єкти світу ділити не на основі звичного (притаманного українській мові) критерію “живе (істота) – неживе (неістота)”, а на основі опозиції “чоловіки – решта об’єктів”. Так, в українській мові використовуємо лише особовий займенник третьої особи множини вони, а перейшовши на польську, мусимо задуматися: *oni* чи *one*? Українською окреслюємо ознаку предмета, вживаючи єдину множинну в називному відмінку форму: молоді (дівчата, хлопці), а продукуючи польськомовний текст, вибираємо одну з-поміж можливих прикметникових форм: *młodzi(chłopcy)* або *młode(dziewczyny)*. Для успішної ж комунікації польською мовою необхідно навчитися миттєво диференціювати цю групу істот, по-перше, на тварин і людей, а по-друге – на людей чоловічої і жіночої статі.

Серед безлічі різних неправильних родових форм, створюваних студентами, провідне місце посідають іменники чоловічо-особового роду у формі множини, які позначають назви національностей та назви професій. Складність граматично правильної побудови полягає в необхідності здійснення альтернативі приголосних і виборі правильного закінчення, напр., *Araby* замість *Arabowie*, *Amerykańcy* замість *Amerykianie*, *Japońcy* замість *Japończycy*, *Szwedy* замість *Szwedzi*, *Belgi* замість *Belgowie*, *Kanadyjcy* замість *Kanadyjczycy*, *poety* замість *poeci*, *kucharzy* замість *kucharze* і т.д.

Безперечно, найбільший вплив на вибір форми здійснює близькосторідненість українсько-польського звучання цих лексем, проте вибрана форма рідко є правильною. Крім того, в українській мові відсутнє розмежування на чоловічо-особові та нечоловічо-особові роди, тому студенти відмінюють ці лексеми звичним способом, тобто творять подібну до української форму множини. Наведемо низку прикладів помилкового творення чоловічо-особових форм множини: *mądry uczeń – mądry uczni* (укр. *мудрі*

ПЛАНИ ПО ОРІЄНТУВАННЮ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ДЛІА ДІТЯЧИХ САДКІВ НІМЕЧЧИНИ ЯК ЦІЛЬОВІ ФОРМУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЇХ У ВІТЧИЗНЯНЕ ДОШКІЛЛЯ

учні) замість *mądrzy uczniowie, pracowity projektant – pracowiti projektanty* (укр. *працьовиті проєктанти*) замість *pracowici projektanci, bogaty król – bogati króli* (укр. *багаті королі*) замість *bogaci królowie*.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отже, проаналізувавши результати завдань студентів, що вивчають польську мову як іноземну, можна стверджувати, що найбільше труднощів у визначенні граматичної категорії роду складають:

1) іменники, які звучать подібно в українській мові і, як наслідок, помилково визначається парадигма їх відмінювання; 2) уживання форм знахідного відмінка множини, які збігаються з формами родового відмінка множини для іменників чоловічого роду на позначення тварин та іменників-істот жіночого і середнього роду; 3) уживання польських чоловічо-особових

іменників у називному відмінку множини із закінченнями, властивими істотам з відповідним чергуванням приголосних, що не має аналогів в українській мові. Такі відхилення і труднощі їх засвоєння безумовно можна пояснити історичною традицією та впливом української і російської мов, а також прагненням студентів відшукати граматичні аналогії між спільнослов'янськими мовами.

1. Brzozowska D. *Kategoria rodzaju we współczesnym języku polskim // Język Polski*. – LXXXV, z. 1, 2005. – S. 36 – 42.

2. Jadacka H. *Kultura języka polskiego. Fleksja, słownictwo, składnia*. – Warszawa, 2006. – S. 127 – 129.

3. Nagórko A. *Zarys gramatyki polskiej*. – Warszawa, 2007. – S. 278.

4. Polańska E., Nowak T. *Leksykon wiedzy o języku polskim nie tylko dla uczniów*. – Kraków, 2010. – S. 51 – 54.

5. Stefańczyk W. *Kategoria rodzaju i przypadku polskiego rzeczownika*. – Kraków, 2007. – S. 116 – 121.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2016

УДК 373.2.016(430)

Зоряна Хало, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПЛАНИ ПО ОРІЄНТУВАННЮ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ДЛІА ДІТЯЧИХ САДКІВ НІМЕЧЧИНИ ЯК ЦІЛЬОВІ ФОРМУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЇХ У ВІТЧИЗНЯНЕ ДОШКІЛЛЯ

У статті обґрунтовано основні положення програми щодо оптимізації роботи німецького дошкільця. Визначено шляхи впровадження плану по орієнтуванню освіти та виховання для дитячих садків Німеччини у вітчизняне дошкільця.

Ключові слова: виховання, освіта, дошкільник, дошкільний заклад.

Літ. 11.

Зоряна Хало, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПЛАНЫ ПО ОРІЄНТИРОВАНИЮ ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ ДЛІА ДЕТСКОГО САДА ГЕРМАНИИ КАК ЦЕЛЬ ФОРМУЛИРОВКИ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ВНЕДРЕНИЕ ИХ В ОТЕЧЕСТВЕННОЕ ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

В статье обоснованы основные положения программы относительно оптимизации работы немецкого дошкольного образования. Определены пути внедрения плана по ориентированию образования и воспитания для детских садов Германии в отечественное дошкольное образование.

Ключевые слова: воспитание, образование, дошкольник, дошкольное учреждение.

Zoryana Khalo, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Language and Intercultural Communication Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE PLANS CONCERNING THE ORIENTEERING OF THE EDUCATION AND UPBRINGING FOR KINDERGARTENS OF GERMANY AS THE TARGET OF FORMULATION IN THE SPHERE OF EDUCATION AND THEIR IMPLEMENTATION INTO THE DOMESTIC PRESCHOOL EDUCATION

The article deals with the most important points of the German preschool program concerning the optimization of work of the German preschool establishments. The article defines the ways of the application concerning the orienteering of the education and upbringing for the German kindergartens into the Ukrainian preschool education.

Keywords: an education, an upbringing, a preschooler, the preschool institution.

Актуальність дослідження. Класики зарубіжної та вітчизняної педагогіки, сучасні науковці досягли чималих успіхів в обґрунтуванні змісту, завдань та способів розумового розвитку дитини-дошкільника. При цьому вони часто спиралися, передусім, на